

ОАЕ 378.26.005

Юрій Кишакевич, проректор з науково-педагогічної роботи
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

Ольга Заяць, вчитель-методист, директор
Дрогобицького педагогічного ліцею

СТАВЛЕННЯ УЧИТЕЛІВ ДО ЗНО

Контрольно-ревізійне управління Львівської області провело анкетування студентів ВНЗ щодо їх ставлення до зовнішнього незалежного тестування (ЗНО). У цій статті висвітлюються результати анкетування учителів математики, що проходили цього року підвищення кваліфікації у Дрогобицькому педагогічному університеті ім. І. Франка. Було опитано 60 чол. – учителів з різних районів Львівської обл.

Ключові слова: зовнішнє незалежне тестування, корупція, респонденти, атестація, анкетування.

Постановка проблеми. Оцінки, судження учителів, їх пропозиції певною мірою відображають актуальні проблеми зовнішнього незалежного тестування. Ця робота є продовженням статті [1].

На запитання **“На Вашу думку, в цілому, наскільки поширена корупція під час вступу до ВНЗ України у приймальних комісіях ВНЗ?”** тільки 37,5% опитаних відповіли, що корупція у приймальних комісіях ВНЗ мало поширена, решта відповіли, що дуже поширена або достатньо поширена. За даними проекту “Гідна Україна” у 2008 році 48 – 50% опитаних розглядають традиційні вступні екзамени до ВНЗ як дуже або дещо корумповані [5]. Цей проект здійснювався компанією Менеджмент Системс Інтернешнл (MSI) у партнерстві з українськими організаціями за фінансової підтримки Агенства США з міжнародного розвитку (USAID). Опитування було проведено серед випускників загальноосвітніх шкіл 2007 року, батьків випускників, студентів ВНЗ I – II курсів, представників шкільних адміністрацій та вчителів шкіл.

Діаметрально відрізняється відповідь респондентів на питання: **“На Вашу думку, в цілому, наскільки поширена корупція під час проходження ЗНО?”**. 16,6% опитаних вважає, що корупція під час проходження ЗНО зовсім не поширена, ще 75% – що мало поширена, а 12,4% переконана, що і там корупція дуже поширена або достатньо поширена. У ході опитування за проектом “Гідна Україна” у 2008 році тільки 1 – 15% респондентів вважали, що ЗНО притаманна корупція [5].

Переважає більшість респондентів (81,3%) відповіла, що рівень корупції під час вступу до

ВНЗ України після впровадження ЗНО зменшився, 6,2% – залишився таким самим, 12,5% – збільшився.

Відповіді на запитання **“На Вашу думку, які дії можуть зменшити рівень корупції при вступі до ВНЗ України?”** були такі:

- підвищення рівня адміністративної та кримінальної відповідальності за допущені правопорушення у сфері ЗНО – 93,7% респондентів;

- встановлення суворішого контролю за приймальними комісіями ВНЗ України – 12,5% респондентів;

- підвищення заробітної плати працівникам системи ЗНО – 6,2% опитаних.

68,75% опитаних учителів відзначили, що рівень довіри до ЗНО в 2009 році в порівнянні з попередніми роками змінився, решта (31,25%) не відчували змін у рівні довіри до ЗНО.

Для підвищення результатів ЗНО учителі запропонували:

- збільшення годин на математику, українську мову та основні предмети, з яких проводиться тестування;

- додаткове вивчення згаданих вище предметів;

- запровадити профільне навчання у школі;

- високий рівень викладання математики у школі;

- підвищення прохідного балу при вступі до ВНЗ;

- зменшення або скасування пільг при вступі до ВНЗ;

- відсутність корупції;

- проведення ЗНО окремо для випускників шкіл з поглибленим вивченням математики;

- складання завдань ЗНО відповідно до матеріалу, що вивчається у пересічній школі, а не

СТАВЛЕННЯ УЧИТЕЛІВ ДО ЗНО

у гімназіях, ліцеях, класах з поглибленим вивченням окремих предметів;

- підвищити інтерес учнів до навчання;
- зробити так, щоб розумні люди цінилися у нашому суспільстві;
- створити соціальні умови для “гарного” навчання;

81,25% опитаних учителів влаштовує порядок реєстрації учасників тестувань та пробного тестування. Решта запропонували таке:

- реєстрація повинна проводитися через комп’ютерну мережу особисто учасником тестування;
- треба мінімізувати вплив і відповідальність школи за порядок реєстрації та його наслідки;
- реєстрація учасників ЗНО має бути продовжена до початку травня.

68, 75% респондентів вважають, що ЗНО не повинно бути комплексним, а проводитися за окремими предметами. За комплексне тестування висловилися 31, 25% опитаних учителів.

Респонденти виділили такі переваги ЗНО в порівнянні з традиційною формою державної підсумкової атестації:

- усі учні поставлені у рівні умови при написанні тестів;
- рівень знань підвищується;
- ЗНО дає змогу виявити рівень знань;
- підвищується відповідальність учасників тестування за їх результати;
- задачі ЗНО набагато простіші за завдання державної атестації для шкіл з поглибленим вивченням математики;
- більш об’єктивне оцінювання знань і умінь учнів;
- ЗНО звело до мінімуму суб’єктивні фактори оцінювання;
- незаангажованість вчителів, що оцінюють тестові роботи;
- менше корупції;
- частина мудрих дітей все ж таки має шанс вчитися за кошти бюджету;
- відмежованість проведення ЗНО від школи, в якій вчився учень;
- можливість вибору вступу на кілька факультетів;

- набуває значущості самостійна робота учнів.
У порівнянні з традиційною формою державної підсумкової атестації учителі побачили такі недоліки ЗНО:

- завдання ЗНО дуже складні, не відповідають рівню шкільної програми;
- краще дати кожному учаснику окремі завдання або одночасно задавати 5 – 7 варіантів;
- результати ЗНО не враховують навчання учнів протягом всього часу у школі;

- не всі завдання ЗНО достатньо часу розглядаються у школі;

- школа не бере участі у проведенні ЗНО;
- успішне складання ЗНО обов’язково потребує додаткової підготовки з репетитором;
- виділяти на тестування з одного предмету не один день, а 2 – 3;

- в основній більшості завдань ЗНО не враховується логічний хід думки учнів, що, на мою думку, є значно важливішим, ніж правильно записаний результат. Практика показує, що цей результат можна отримати “штучним” шляхом;

- завдання не відповідають рівню знань учнів через малу кількість годин з математики у школі.

Анкетування учителів виявило низький рівень їх поінформованості про правила подачі апеляції ЗНО. Тільки 31,25% респондентів оцінили цей рівень як достатній, решта – як низький або недостатній.

Висловимо деякі міркування щодо пропозицій учителів. Освітяни правильно пропонують підвищити зарплату працівникам ЗНО, Але послухаймо директора Українського центру оцінювання якості освіти І. Лікарчука [4]: “Сьогодні ми не можемо виплатити заробітну плату людям, яких залучали до проведення кампанії зовнішнього оцінювання – не отримали 43 мільйони гривень, передбачені бюджетом. Ми провели ЗНО, маючи лише 40 відсотків від суми, необхідної на фінансування програми”. ЗНО не має достатнього фінансування, а Верховна Рада не спромоглася ухвалити у другому читанні закон про ЗНО. Чомусь “слуги народу” ігнорують те, що хоче народ.

Переважає більшість опитаних учителів відзначила зростання довіри до ЗНО, як одного із заходів забезпечення рівного доступу до вищої освіти.

Не з усіма пропозиціями учителів щодо підвищення результатів ЗНО можна погодитись. Очевидно, запровадження профільного навчання у старшій школі з 1 вересня 2010 року і, внаслідок цього, збільшення годин на вивчення окремих предметів позитивно вплине на результати ЗНО. Не можна визнати справедливою пропозицію анкетованих про проведення ЗНО окремо для випускників шкіл з поглибленим вивченням окремих предметів. Уявімо собі, що ДАІ проводить екзамени на знання Правил дорожнього руху за різними програмами для випускників водійських курсів при ТСОУ та при ВНЗ. Нонсенс та й годі.

Ректор будь-якого ВНЗ згідно з Правилами прийому до ВНЗ має право підвищити мінімальну кількість балів, на основі яких приймають

сертифікати, але цим правом в Україні скористувалось не більше п'яти ВНЗ. Причина зрозуміла: піднявши планку, можна недобрати абітурієнтів. Якщо рівень знань випускників у майбутньому зросте, то ВНЗ збільшуватимуть мінімальну кількість балів сертифікатів при вступі до вищої школи.

Пропозиції учителів “зробити так, щоб розумні люди цінилися у нашому суспільстві; створити соціальні умови для “гарного” навчання” стосуються вже сфери соціально-політичного життя нашого суспільства. Стане наше суспільство більш демократичним, менше корумпованим, то і висока якість знань, професіоналізм матимуть вирішальне значення при працевлаштуванні, обранні на виборні посади, присвоєнні наукових ступенів і вчених звань, відзначенні державними нагородами. Ринок дипломів повинен перетворитися на ринок знань і компетентності. Слід пам'ятати думку Едмунда Бьорке “Серед народу, який в основному є корумпованим, свобода не може довго існувати”. Ми, освітяни, маємо дотримуватись, насамперед, етичних стандартів в нашій галузі.

Реєстрація учасників ЗНО під впливом громадськості у 2009 році змінилась. Тепер не керівництво школи займається цією справою, а сам учень. Він повинен особисто прийти у пункт реєстрації з паспортом або свідоцтвом про народження, атестатом або довідкою з навчального закладу, двома фотокартками 3x4 та двома пластиковими файлами для документів. Тут учень отримує бланк сертифікату з фото та кодом, за яким на своїй персональній Інтернет-сторінці він довідається про результати ЗНО. Реєстрація учасників ЗНО триватиме з 15 грудня 2009 року до 31 березня 2010 року. Пропозицію учителів продовжити реєстрацію до початку травня, на наш погляд, важко реалізувати, бо вона зменшує до одного місяця час на друкування зошитів для тестування з восьми предметів і їх доставку до центрів тестування, адже перше тестування пройде вже 2 червня 2010 року. Реєстрація учасників пробного тестування здійснюється в регіональному центрі оцінювання якості освіти через Інтернет [3].

Якщо ЗНО майже замінило вступні випробування до ВНЗ, то питання про характер тестування – комплексне чи за окремими предметами – заслуговує на обговорення педагогічною громадськістю. Як аргумент на користь комплексного тестування можна навести приклад Києво-Могилянської академії, яка проводить вступні випробування таким способом. По-друге, вчителі нарікають, що в одинадцятому

класі учні вчать лише ті предмети, з яких проходять тестування, а інші ігнорують, Комплексне тестування нехай не з усіх шкільних предметів, а з певної групи – було б потужним стимулом до старанного їх вивчення. Передбачаю застереження опонентів: зараз до тестування з двох-трьох предметів учень готується з допомогою двох-трьох репетиторів, а для підготовки до комплексного тестування батькам доведеться наймати вже більше репетиторів. Відповідь на це застереження більш, ніж проста: батьки мають заставити школу працювати так, щоб репетитори не були потрібні. Знаю випадки, коли після низьких результатів учнів на ЗНО з якогось предмету батьки відмовились від послуг учителя школи, який вів цей предмет. Впровадження ЗНО кардинально змінює ставлення батьків до роботи школи, і в цьому ще один аргумент на користь ЗНО. Оплата репетиторів обтяжує сімейний бюджет більшості сімей – так що незадовільний рівень навчально-виховної роботи школи отримує економічний вираз, а це вже питання значно вищого ґатунку, ніж рейтинг школи, і потребує негайного реагування з боку батьків. Про різницю у праці учителя та репетитора див. [2].

Пропозиція учителів виділяти на тестування з одного предмету більше днів реалізована 2009 року: тестування з української мови та літератури проходитиме 2,3,4 червня, з математики – 14 – 15 червня, з історії України – 17 – 18 червня. Правда, учасник ЗНО не має права вибрати день тестування, за нього це зробить регіональний центр оцінювання якості освіти.

Щодо пропозиції респондентів проводити тестування одночасно за 5 – 7 варіантами, то, по-перше, кожен учень виконує завдання тестування, сидячи сам за столом, по-друге, легше побудувати рейтинг учасників, коли завдання були однаковими для усіх, по-третє, при 5 – 7 варіантах зростають витрати при друкуванні, розсилці, доставці, перевірці тестів. Був би резон вести тестування за варіантами різної складності, якби це відображалось у сертифікатах: сертифікат серії “А” з математики давав би право вступати на математично-природничі та технічні напрями підготовки, серії “В” – на усі інші. Тепер, коли ЗНО виконує роль вступних випробувань до ВНЗ, цю пропозицію слід обговорити у пресі.

Додамо деякі зауваження щодо ЗНО з математики. Підготовка до тестування з математики зводиться до розв'язування задач і вправ на основі знань теорем, означень, властивостей перетворень, а вивчення доведень теорем залишається поза увагою учнів. Через те

і студенти ВНЗ не хочуть вчити доведень, бо помилково вважають це зайвим для їх розвитку. Один з респондентів написав в анкеті: “в основній більшості завдань ЗНО не враховується логічний хід думки учнів, що, на мою думку, є значно важливішим, ніж правильно записаний результат. Практика показує, що цей результат можна отримати “штучним” шляхом”. Пропонуємо одним із завдань третьої частини тестів давати доведення якоїсь однієї із шкільних теорем. Це стимулювало б розвиток логічного мислення хоча б тих учнів, які вибрали напрями підготовки математично-природничого циклу у вищій школі.

Зауваження учителів “завдання ЗНО не відповідають рівню знань учнів через малу кількість годин з математики у школі” вимагає не так перегляду шкільної програми і її узгодження з програмою ЗНО, як удосконалення навчальних планів загальноосвітньої школи. Деяке збільшення годин на вивчення математики відбудеться при переході на профільне навчання устарілих класів, відборі в один клас старшокласників за вибором однієї або кількох споріднених майбутніх професій.

Вузьким місцем проведення ЗНО у минулі роки було апелювання учасників на результати тестування. Наше анкетування показало, що дві треті учителів не знають про правила подачі апеляцій ЗНО, а що вже говорити про учнів. Відомі випадки, коли учасник тестування навіть не отримав жодної відповіді на подану апеляцію, а від тих, хто подав апеляцію, вимагали написати заяву про ... відмову від отриманої оцінки. Щоб довіра до результатів ЗНО була повною, Український центр оцінювання якості освіти

повинен заздалегідь довести до відома учнів, батьків, учителів чіткі правила подачі і розгляду апеляцій на результати тестування, так як це робиться приймальними комісіями ВНЗ.

Висновок. Впровадження ЗНО знань випускників загальноосвітніх шкіл отримало підтримку учителів як одного із заходів забезпечення рівного доступу до вищої освіти. З часом довіра учителів до результатів ЗНО зростає. Потрібно визначитися з характером тестування – з окремих предметів чи комплексне з групи предметів. Вимагає удосконалення подання апеляцій на результати ЗНО. Пропонується видача сертифікатів з математики двох серій: серії “А” для вступу до ВНЗ з підвищеними вимогами до математичної підготовки, серії “В” – для усіх інших ВНЗ.

1. Кишакевич Ю.Л., Заяць О.В. Підготовка студентів педагогічних університетів до проведення зовнішнього незалежного тестування знань випускників шкіл//Молодь і ринок. – 2009. – №1. – С.13 – 15.

2. Козловський Б. “Учитель вчить, а репетитор “дресує” за тестами...”// Високий Замок. – 2006. – 26 жовтня.

3. Кушнір Л. Вирішальний червень//Україна молода. – 2009. – 3 грудня.

4. Лікарчук І. Хто знань не мав, тому не допомогли ні зв'язки, ні гроші// Україна молода. – 2009. – 4 серпня.

5. Незалежне зовнішнє оцінювання знижує корупцію при вступі до вищих навчальних закладів//Кримська світлиця. – 2008. – 30 травня.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2009

a b c d a b c d a b c d a b c d a b c d b *Джерела мудрості*

Інтелігенти це люди духовної тривоги, смисложиттєвої ідеї, володарі неспокоїної, вічно молоді свідомості. Ідейність – їх спосіб існування. І не просто навіть служіння соціальним, культурним, художнім або політичним ідеям, а життя ідеєю. Вони не з примхи, а за своєю сутністю не вміють не прагнути до пізнання і вираження себе, свого смислу, провідницького задуму про себе – і потім несуть цю істину як хрест. Алгоритм долі: шукати, шукати до кінця – в собі помістити істину і віру – і потім життям реалізувати її”.

Валерій Скотний
доктор філософських наук, професор, академік,
реktor Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

a b c d a b c d a b c d a b c d a b c d b